

רוזוולט, פרנקלין דלנו (1882-1945)

(Franklin Delano Roosevelt). נשיאה השלושים ושניים של ארצות-הברית. נשיאותו, שארכה, בלא תקדים, ארבע כהונות (1933-1945) חופפת את ימי המשבר הכלכלי העולמי ואת מאורעות מלחמת-העולם השנייה וחורבנה של יהדות אירופה. ר', יותר משאר מנהיגי העולם בזמנו, יכול היה לנסות ולהציל את יהודי אירופה, אך היסטוריונים רבים טוענים כי לא עשה כול שאפשר היה לעשות.

יהודי ארצות-הברית חשו אכזבה עמוקה נוכח כישלון זה, שכן מעולם לא תמכו בנשיא בהתלהבות כה רבה. מעברם של היהודים למפלגה הדמוקרטית, שהחל ב-1924, קירבם לר', שהקריירה הפוליטית שלו היתה מרוכזת בסניף הניו יורקי של המפלגה הדמוקרטית. בבחירות לנשיאות ב-1932 וב-1936 העניקו היהודים לר' אחוז גבוה מאוד מקולותיהם. בבחירות 1940 הגיע שיעור המצביעים לו בקרב היהודים ל-90%.

תוכנית ה'ניו-דיל' (New Deal) תאמה את נטיותיהם הסוציאל-דמוקרטיות של מרבית הבוחרים היהודים ומסבירה את נאמנותם הגדולה לר'. בתקופת השואה לא יכלו מנהיגים יהודים לאיים על ר' באובדן הקול היהודי, ונאלצו לסמוך על התגמולים הבטוחים פחות לנאמנים הפוליטיים.

בתחומי מדיניות הפנים חפפה השקפת-העולם והאינטרסים של רוב היהודים את עמדותיו של ר'. לא כן בנושאים יהודיים ייחודיים, שעניינם מדיניות הצלה פעילה יותר. ר' הורה, אומנם, לקונסולים של ארצות-הברית, שהיו הפוסקים האחרונים בענייני אשרות כניסה, לגלות 'דאגה מיוחדת' לפליטים היהודים, החזיר, במחווה של הבעת תיעוב, את שגרירו מגרמניה בעקבות 'ליל הבדולח'

(9-10 בנובמבר 1938), והתיר לאנשים שנכנסו לארצות-הברית באשרות תיירים להאריך את שהותם. ואולם, בדרך כלל לא נמנע מיישום אותו סעיף בחוק ההגירה המכוון נגד אותם 'העלולים ליפול למעמסה על הציבור'. הנחיה זו, מימי קודמו הנשיא הובר, יושמה בשנות המשבר הכלכלי בקפדנות רבה ביותר, עד כדי יצירת מאזן הגירה שלילי. רק בשנת 1939 מולאו מכסות ההגירה במלואן. יתר-על-כן, מדיניות ה'שב ואל תעשה' יצרה מומנטום של חוסר פעילות, והוא נמשך גם בשנות ההשמדה, וכול ההצעות שהועלו נדחו. ההצעות הן כללו משלוח חבילות מזון, הפצצות גמול, מתן מעמד של שבויי מלחמה לאסירי מחנות הריכוז, והסעת פליטים בספינות אמריקניות, החוזרות הביתה ריקות. כאמור, כול ההצעות הן נדחו. מקור הסירוב היה בזרועות שונות של הממשל, בעיקר במשרד החוץ ובמשרד המלחמה, אך גם גופים קטנים יותר, דוגמת המשרד למידע מלחמתי, לא גילו יחס טוב יותר. לאחר ה'אנשלוס' של אוסטריה ב-1938 עשה ר' ניסיון כן-למחצה למצוא פתרון יסודי לבעיית הפליטים ההולכת ומתעצמת. 32 מדינות הוזמנו לוועידת אויאן. ואולם, התומכים בהצלת

היהודים ראו בדאבון לב כיצד סירבו המשתתפים בוועידה ליטול עליהם אחריות כלשהי לבעיה. משלחת ארצות-הברית, בראשה מירון טילור, הצהירה כי חוקי ההגירה המגבילים שלה עצמה אינם ניתנים לשינוי, וכי אין להבחין בין מהגרים רגילים ובין פליטים הזקוקים באופן דחוף למקלט. ר' שכינס את הוועידה לענייני פליטים, לא נתן אפוא דוגמה למדינות אחרות.

שני הגופים שנוצרו בעקבות ועידת אויאן – ה'ועדה הבין-ממשלתית לענייני פליטים' שנועדה לתאם מאמצים בין-לאומיים, וה'ועדה המיעצת של הנשיא לענייני פליטים מדיניים' (PAC), שנועדה לתאם מאמצי הצלה מבית, נעדרו כול השפעה ממשית, והיו אך ורק עדויות ל'מדיניות המחוות' של הממשל. המדיניות ההיא ביקשה ליטול את העוקץ מטענותיהם של הדורשים להציל את יהודי אירופה יותר משביקשה להציל את קורבנות השואה.

ממשל ר' תמך במדיניות של יישוב היהודים בקנה-מידה גדול באזורי עולם אחרים. הוא נתן פרסום רב לתוכנית ליישב אלפי יהודים ברפובליקה הדומיניקנית. הממשל גם תמך במאמצי הבריטים ליישב יהודים בגויאנה הבריטית, שבעבר כבר נערכו בה כמה נסיונות כושלים בתחום זה. זרועות הממשל השונות בדקו מאות מקומות אחרים, רובם בלתי ניתנים להשגה או בלתי מתאימים להתיישבות. כול התוכניות, פרט לתוכנית ברפובליקה הדומיניקנית, נסתיימו בלא כלום.

בראשית 1943, משהגיע הלחץ הציבורי בעקבות ה'פתרון הסופי' לשיאו, כינס ר' ועידה שנייה לענייני פליטים בשיתוף עם בריטניה. 'ועידת ברמודה', שנערכה במקום שהגישה אליו היתה אז קשה, נערכה באפריל 1943, והשאירה טעם מר במיוחד אצל הפועלים להצלה. היא לא הניבה כול תוצאות מעשיות, והיו שהגדירוה כ'לעג לרש'.

רק בינואר 1944 אישר ר' כמה חריגות מסדר הקדימות של ימי המלחמה, במגמה לעשות מחווה צנועה להצלת היהודים. ה'ועד לענייני פליטים' (WRB) הוקם בעקבות פנייה מיוחדת של שר האוצר בממשל ר', הנרי מורגנטאו, שהגיש לנשיא עדויות באשר למאמצי החבלה השיטתיים של משרד החוץ בנסיונות ההצלה. הוועד עשה מאמצים להצלת יהודי הונגריה, הקיבוץ היהודי הגדול האחרון שנותר באירופה. המאמצים היו תכופות הססניים, אך מידי פעם הצטיינו בתעוזה ובדמיון. מכל מקום הם נעשו מאוחר מדי ולא היתה להם השפעה של ממש. באפריל מצא הנשיא דרך לעקוף את חוקי ההגירה הבלתי ניתנים, כביכול, לשינוי. יותר מ-900 פליטים, רובם יהודים, נתקבלו בארצות-הברית ואוכסנו בפורט אונטריו (fort ontario) אשר באוסיוגו שבמדינת ניו יורק. אלא שניצחון זה, שהיה סמלי יותר מאשר ממשי, רק הראה מה אפשר היה לעשות לו היה רצון אמיתי להציל נפשות.

הימנעותו של ר' מפעולה נבעה בלי ספק מסיבות רבות, ואולם, מאחורי כולן עמדה סיבה יסודית אחת: הוא לא הצליח להבין את מהותה של השואה ואת משמעותה לגבי התקופה שבה פעל. המלחמה דרשה את מלוא שימת-ליבו של הנשיא, שבריאותו היתה רופפת,

וחורבנה של יהדות אירופה לא היה בעיניו אלא נתון עובדתי בלתי נעים, שאך בקושי הכיר בקיומו.